

Соколёнок

5/2013

КАРҢ

КЪВЕ ВАЦРА САДРА АЯЛАР ПАТАЛ АКЪАТЗАВАЙ ЖУРНАЛ

Инсаниятдиз дуьнья гьейранардай затIар, ксар, вакъияяр гзаф чида. Дегъ заманайра арадал атанвай Египетдин мифар, арабрин хкетар, агъзур йисарин идалай вилик кхьенвай лезги ктаб «Гъетерин улуб» девиррилай девирралди давамариз, лезги миллетди арадал гъанвай эпос «Шарвили», грекрин дуьньядиз машгъур «Иллиада» ва «Одиссея», урусрин «Игоран полкуникай гаф» ва хейлин маса яратмишунар гъахътин шейэрикай я. Вахтунин къадагъаяр алудиз, абуру чаз яргъал гъетери хъиз, гагъ туьхуьз, гагъ къизгъин жез, экв гузва.

Амма чаз вахтунизни, манийвилеризни къадагъайриз муьтIуьгъ тахъай ксар, абурун яратмишунар таниш я: Гомер ва Данте, Шекспир ва Гете, Байрон ва Пушкин, гъа икI са къадар масабур. Чи играми шаир Етим Эмин и жергеда чка къунвай, ихътин дестедик хъуниз лайихлу хъанвай кас я.

Алай, 2013 лагъай йис Е.Эмин хайидалай къулухъ 175 йис тамам жезвай йис я. 15 йисан идалай вилик, а йисар дуланажагъдин рекъай четин йисар тиртIани, Эминахуьруьн майдандал халкъ вири сад хъана шаирдиз зурба памятник эцигна. А памятникдал «РикI алай шаирдиз къадирлу халкъдин патай» гафар кхьенва.

Е.Эминан юбилей гъар сеферда халкъдин сувар хъиз, кIару хъиз, цуькверин сувар хъиз, Шарвилидин сувар хъиз къиле физва. Самур вацIун къве патани яшамаш жезвай лезгийар Эми-

нан чIехивилиз руьгъдин къакъанвиллиз икрам ийиз, шаир хайи халкъдиз гъикъван истеклу ятIа мад ва мад сефер тестикъариз кIватI жезва.

Эминалай виликни лезгийриз чIехи шаирар хъана. Мисал яз, Генжеви Низами, Ширванви Хагани, Месхети Ханум, Ялцугъ Эмин, Куьре Мелик ва хейлин масабур. Амма Эмина вичин шиирар анжах хайи лезги чIалал яратмишина ва гъа идалди ада багъри чIалан дережа хкажна, вичелай гуьгъуьниз къвезвай шаирризни рехъ ачухарна.

Халкъдин рикIикай яд хъвана, адал алай азаб-сузадиз зил къуна кхьенвай Эминан шиирар лезги халкъдиз хуралай чида. Йисар, девирар къвез алатзава, амма Эминан тIвар, Эминан цIар къвердавай чаз мадни сейли жезва.

Чи алимри, литература ахтармишзавай, адаз къимет гузвай ксари кхьенвай къван ктабар, макъалаяр кIватIайтIа, абур Эминан вичин яратмишунрилай са шумуд сефер артух хъанва ва и кардин эхирни аквазвач. На лугъуди, гъар сада вичин, мад ва мад Эмин арадал гъизва, вичин рикIи кужумай къетIенвилер, майлар ачухарзава. Ихътин къисмет гъар кткана жедай къисмет туш. Гъавилляй чна чаз, лезгийриз, дуьньядин лап чIехи шаиррихъ галаз къуьн-къуьне акъвазвай шаир хъунал дамахзава ва чна чун такабурвилелди къакъан руьгъдин Етим Эминан халкъ я лугъузва.

ХАНБИЧЕ
ХАМЕТОВА

“ФЕНА
ГАЛАМАЗ ЭМИН ВИЛ
ДУБНЯДИХЪ”

Мад вуч кІанда, авай ихътин векилар
Давамарин дараматдин цал чна,
Ша хуьн пакдиз чи Эминан чІал чна,
РикІел хвена чи шаирдин весияр.

Чи лезги чІал, аламентар зурба тир,
Тилисимдин тІвал хъиз, гъиле Эминан
Къугъвна вун, пагъливан хъиз симинал,
Сергъятарни гъам Къуре, гъам Къуба тир.

Ишлемишиз куьтягъ тежер хазина,
Самур вацІ хъиз авахъзавай лепе гуз,
Рекъева вун, атІуз яргъал мензилар.

КъетІен метлеб ава гъар са сесина,
Гегъеншзава нугъватри чи еке жуз.
Гумрагъвилихъ я чи чилин шикилар.

Гумрагъвилихъ я чи чилин шикилар.
Чи къеледин бинеяр я мягъкембур.
Рушар гуьрчег, рухваярни уьткъембур
Хъун паталди бес къадар я делилар.

Гзаф чІалар чидай чІехи шаирдиз
Вичин лезги чІал атана бакара,
Халкъдиз панагъ герек хъайи йикъара
Дерин гъиссер ахмишарна шиирдиз.

Фена Эмин, вил галамаз дубнядихъ,
Къхъена чаз эхиримжи весияр,
Месин пипІел къелем алаз, чар алаз.

Царар туна, ухшар авай дубадиз,
ГанатІани вичин рикІиз азиат.
Рубъгдин къеле мягъкем хъунал кар ала.

Тумаць яц

СТИМ
ЭМИН

Вучда вакай и гьал алаз амукъна?
Вегъий ви чандиз са мерез, тумакъ яц.
Цел фир рекъе вун къуд-вадра ацукъна,
Галай гачал жунгав хъуьрез, тумакъ яц.

Пагъ атлана амукъна малар вири,
Тахсарадиз фий вун акъван тум къуьруь.
Килигайла, вичин асул я дири,
Хев авач ви цанар цуниз, тумакъ яц.

ИкI рекъе фич гьамишанда датлана –
Рекъида за ви чан яна, гатана.
Галамай са кIус тумни ви атлана,
ГьакI тада вун, чандик квал кваз, тумакъ яц.

Бейчара тир и Эминаз вун акун,
Жедач, тумакъ, и хесет кваз амукъун,
Вак квай тахсир – цана тефиз ацукъун,
Мешребариз я вун зурбаз, тумакъ яц.

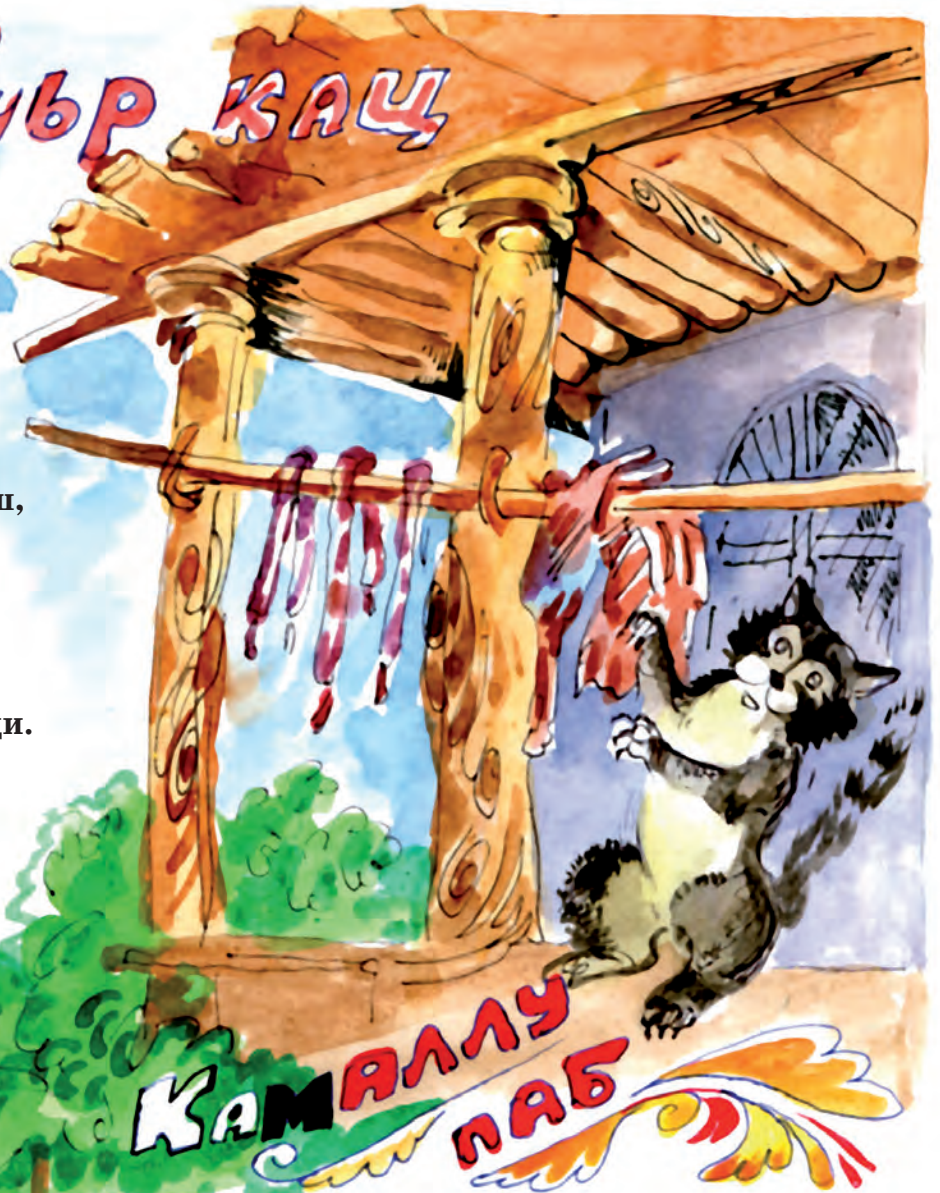
Къах тлур кац

Им за зеке зулум хъана:
Къах тлурна куытыгъна каци.
Хелвет гъалтна, зун тахъана,
ХупI шадвал темягъна каци.

Кацин сиви къуна хъи къуш!
Зи рикIелай и кар физ туш.
Зун гъайифди хъурна байгъуш,
Вичикай хан, шагъна каци.

Къах акурла, хъана кац шад,
Кас галачиз гъалтна вич сад.
ТIиш хкIурла, атана дад:
«Чан!» - лагъана, пIагъна каци.

Фагъир Эмин, ваз акур кар!
Къяна адаз яхъ са ракъар.
АтIутI адан тIишни пIузар.
Гъакъван зун икрагъна каци.

КАМАЛЛУ ПАБ

Камалэгъли паб са касдиз хъайитIа,
Эвел дуьньяда ам адаз девлет я.
Вири таб я – са Гъуцари гайитIа,
Ам дуьньядин лап багъа са зинет я.

Камалэгъли дишегълидин лишанар:
Чир хъунухъ я герек гъисаб-мизанар,
Инжитмишиз тежен я гъуьл, хзанар,
ЯхцIур агъзур туьмен адан къимет я.

Им писди я, им хъсанди лагъайла,
Яб элягъин – акъул гана рахайла,
Чин ачухин, Гъуцар мугъман атайла, -
Ам Зулжалалди гайи са нямет я.

Папан акъул акваз, жед вун алапат,
Уьмуьр жедач, белки, адаз надапат.
Вич амай къван рикIни жеда салапат, -
Ам Шаддада адаз халкъур женнет я.

Етим Эмин, мубарак хъуй хъайидаз,
Ихътин нямет Зулжалалди гайидаз.
Герек, ихътин велед хъана хвейидаз
Даим эбед жагъидайди рагъмет я.

ГЪАЛИБВИЛИЗ ТАЛУКЪАРНАВАЙ ТУРНИР

И мукъара Чахчарин стадиондал 1999-2000 лагъай йисара хъанвай гадайрикай хкъягнавай футболдин командайрин арада Гъалибвили йикъаз талукъарнавай турнир кьиле фена.

Чахчарин хуьруьн стадиондал атанвайбур полуфиналдиз акъатнавай къуд хуьруьн командаяр тир: Мегъарамдхуьруьн, Советскидин, Тагъирхуьруьн, Оружбайрин.

Югъни хъсан алахъайди хъана. Жегъил футболистрик еке гъевес квай. Футболдин стадиондин кьерехда столдал гъалиб хъайи командадиз гузвай багъа савкъватрини, кубокди футболистрин иштягъар ачухарзавай и турнир дуьз кьиле тухум патал райондин администрациядин кьил Ахмадов Фарид Загидиновича райондин патай пулдин куьмек ганвай, ва командаяр гъидай улакъар жагъурун патал советрин администрацийрин кьилериз кЕвелай тагъкимарнавай. Оружбайрин командадиз вичин пулунихъ формаярни къачуна, тупарни. Ам районда спорт вилик фин патал гзаф чамишмиш жезва. Оружбайрин хуьрени футболдин команда хъун патал Махачкалада яшамиш жезвай хуьруьнви Исмаилов Абумуслим хкана тренервиле эцигна.

Футболдал рикI алай аялар гзаф ава хуьрера, амма алахъдай мумкинвилер тахъуниз килигна, дуьз тренерар тахъуниз килигна гзаф талантар вилик физвач.

Абумуслиман команда и турнирдиз лап рикIивай гъазур хъанвай. Полуфиналда абурун сифте къугъун Мегъарамдхуьруьн командадихъ галаз фена. «Оружба» командади Мегъарамдхуьруьн команда 4:0-дал туна. Сад лагъай чка къур командадиз 5 агъзур манат пул, кубок, грамотаяр гана. Виридалайни хъсан къугъунай ва голар гзаф ягъунай нападенида къугъвай Абдуллаев Меликаз 250 манат пул гана. «Оружба» командадин шитиракъяр: Яралиев М., Магамедов Р., Баламетов Ш., Мурадов Л., Эминов Ф., Насрулаев Э., Мамедов М., Мирзабеков И., Абдуллаев М., Агасиев М., Рамазанов Р., Исрафилов М. (шикил ядайла 4 аял, чкадал тахъуниз килигна, хкатна). Чаз чи «Оружба» командадиз гъалиб хъун мубарак ийиз ва адахъ мадни еке агалкъунар хъурай лугъуз кIанзава.

*Эминова С., «Жегъил корреспондентар»
кружокдин иштиракчи.*

Къуълзава Алкрза Зи Бадаи Самуов Зи Бадаи

Къуълзава зи бадаи –
Керима,
Чида адаз къуълунин
Илимар.
Чил элкъуъриз кIвачерив,
Цав элкъуъриз гIлерив,
Шад ийизва межлисдин
Итимар.
Къуълзава зи бадаи –
Зирек я,
Халис рикIер ачухдай
Куьлег я,
Рушарихъай регъуьвал
АватIани гъуьргъуьвал
Ийиз тазвач бедендив –
Зирек я.
Къуълзава зи бадаи –
Галатдач.
Ирид гуьзел хкудда –
Алатдач.
Дамахзава бубади
Я лугъуз хва зурбади,
Ам патал зун абурдай
Аватдач.
Аялди къуъл ийизва –
Хъсан я:
Им дуньядин бахтунин
Лишан я!..
Чил элкъуъриз кIвачедив,
Цав элкъуъриз гIлерив,
Бадаи эл шадзава –
Инсан я.

АЛУКЪДАЙ АХВАР

Абуселим
Цетомитов

СИФТЕ АЛАТАЙ НУМРАЙРА АВА

Чардахдик межлис гур хъана. Хъуьруьнар къалин, ванер мадни хци жезвай. Дишегълидин, а яцлу руфун алайда Жейран лагъайдан сес мадни.

- Твар аку вичел алай. Ахпа вич аку. Итимрихъ галаз эрекъ хъвадай Жейран жедани? Хъуьруьн аку – рагар ацахъай хътин ванер акъудзава. Рахунар аку – виридалай гзафни рахазва, гъич са гафунилайни элкъвенни ийизвач. Жейран ялда вич ахпа. Чи хуьре заз ихътин дишегъли гъич садрани акурди туш. Белки, им хъиз, тамариз фейила вири дишегълияр ихътинбур жезвайди ятла? Яраб я жал? Зи дидени? Кала ада вични гъа икI тухуда жал? Анани итимар авачни бес. Зун гъич садрани дидедихъ галаз аниз фидач. Къуй чеб фирай, зун

Магъмуд имидин патавай гъич санизни юзадач.

Хиялри мдни яргъариз тухвай Насрулагъан къил вичизни хабар авачиз Магъмуд имидин къвалал алкъана. Ам вичелай къуватлу са квез ятлани муьтлуьгъ хъанвай. Амни ахвар тир. Вичин патай тавазвал авун яз, Магъмуда гададин къилел вичин къезил капаш алтадна. Къуй ксурай вичиз, фикирна ада Насрулагъ ахвариз фенвайди акуна, къалажни як ахпа тлуьрай. Ада абур гададин виликай къачуна а патал хъиз, гъа кIунтлуьнин къвалал, ават тавурай лагъана, векъин чарарин арада эцинга. Вич явашдиз къарагъна. Балугъар яргъи тIваларал акъалжиз башламишнавай Агъарзадиз куьмек гун патал, адан патав рекъе гъатна.

Налугъуди, Насрулагъан вилериз вичин ширинвал, деринвал гваз атай ахварин вилни гъа идал алай. Къурай векъин пиришрин вахрахдин ванер япара гъатнавай Насрулагъаз ада ажайиб крар къалурна.

Адетдин югъ я. Амма къадарсуз чими я. Насрулагъ вацун къерехдал ацукъанаватлани, адан чинихъ шагъвардин зеррени галукъзавач. Вацла ядни тлмил жезва. Ам михъиз куътягъ жезва. Са арадилай дере тирвал яд, яд лугъудай сесер гъатзава. Насрулагъаз элкъвена аквазвайбур тарартамар, къванер-рагар я. Абур вири члалат атанва. Насрулагъ вич ацукънавай чкадал къуд патахъай далуяр чулав, амма лацу руфунар виликна, тумарал хкаж хъанвай балугърин жергеяр къезва. Яд! Яд! – гъарайзава абурни. Насрулагъавай вич ацукънавай къванцелай къарагъиз жезвач. Балугъар адан клвачерай винелди экъечлзава. Насрулагъа абур са-сад къаз къулухъди гадар хыйизва. Адан гъиле гъатай ва къулухъди чилел алукъ хъувур гъар сад ивидин куркурар хъиз хъиткъинзава. Гъар садай амайбурук мадни тади кутадай гъарайни акъатзава. Насрулагъан гъилерни ивидай ктад жезва. Явашваш адан клвачерни ивида гъатзава. Ахпа вацун къер тирвал экля хъанвай гъвечли ва члехи къванерни ивидин селда гъатзава. Ятлани балугъар тлмил жезвач, ивидин винел абурни мадни члехи лужар ва цлргъер пайда жезва.

- Ката, Насрулагъ! Ката, Насрулагъ! – ван къекъез эгечлзава вацун дерада. Къван ивидин юкъва туна, Насрулагъ къарагъзава. И рагалай а рагал, и къекъуьндилай а къекъуьндал хкадариз, ам са легъзеда клвализ агакъзава. Клвачерни гъилер, чини парталар ивида авай ам акурла, дидеди къакъан къавал акъахна жемятдиз гъарайзава, эвер гузва:

- Клватл хъухъ, я жемятар! Клватл хъухъ! Зи хва ивидай ктад хъана хтанва. Ада масадбурун иви экъичнава!

Адан гъилерал чарадан иви ала!

- Са тахсирни за авунач диде. Са касни за кьенвач, диде! – лугъуз кІанзава Насрулагъаз, амма жезвач.

Хуьруьн вири жемят абурун кІвалерин вилик кІватІ жезва. Виридалайни хъел пара квай Магъмуд ими адан вилик экъечІзава.

- Вун чи хва туш! Вун инсанрин, гъайванрин, чан алай гъар са затІунин иви экъичІзавай жаллатІ я! Ваз чи арада яшамиш жедай ихтияр амач! Твах, гадаяр, им суддин вилик! Къуй ам вичин жазадив агакърай!

Насрулагъаз чеб вужар ятІа чин тийидайбуру ам къазва, адан гъилеркІвачер кутІунзава, садрани такур, са ван-сесни, чан алай затІ-матІни авачир къветІек тухузва. Садлагъана гъинай ятІани ягъанатдин хъуьруьнрин ванер акъатзава. Какахъай сесер: дигегълийринни итимрин. Ахпа аквазва адаз, мичІивилъй инсанриз ухшар авай, амма къуд кІвачел алай алааматдин затІарин суьретар пайда жезва.

- За ийида ви суд! – гъарайзава абурукай виридалайни эйбежер акунар авайда.

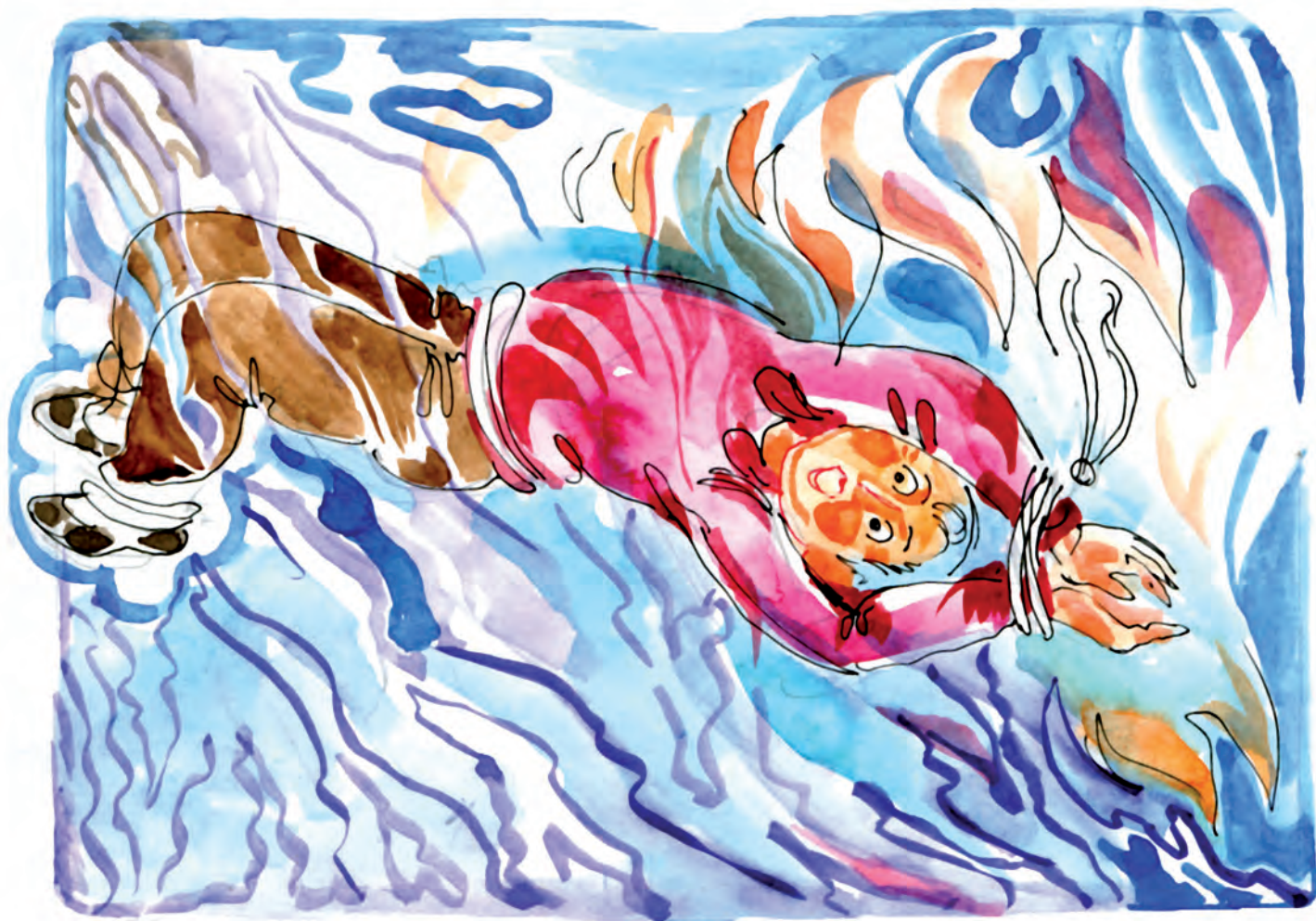
- За ам къилиз акъудда! Вун жазадиз чІугвада! Вун михъиз терг ийида! – лугъузва амайбуруни.

Абур Насрулагъаз мукъва жезва: гагъ гъайванрин, гагъ чан алачир рапарин ухшардиз къвезвай эйбежер затІар. Ваъ, абурухъ инсанрин суфатар ава: итимрин, папарин. Чебни Насрулагъаз акубур, чидайбур я. Ингъе Агъарза, атІад гъа яцІу руфун алайди... Акваз кІанзавач абур Насрулагъаз. Ивидай хъанвай вичин гъилериз килигиз амай адан вилерик мад са затІни хквезмач: я хуьр-кІвал, я дидебуба, я мукъва-къили. Чилер-цаварин. Адавай абур вичин вилерик, фикирдиз хкиз жезмач.

- Квез зун рекъидай ихтияр авач! – гъарайзава Насрулагъа.

- Чна вири кьенва: инсанарни, набатарни, гъайванарни, къушарни, дуьньядал рагъ пайда хъайила, и къветІек чуьнуьх хъайи къаркъулувар-

ни, тветлер-ветлерни. Вири тергнава. Чилин винел чан аламайди тек вун я. Вунни чна тергда! Амай вири затар хьиз.

- Ваъ! Ваъ» - гъарайзава Насрулагъа. – Вири сагъ я! Вири сагъ тур! Вири сагъ хъурай! Зун рекьиди! Зун гъазур я-я-я-я...

Тикрар хъайи ванери къвети уьцурзава. Амма я Насрулагъахъ, я адан суд ийизвайбурухъ са ккѳални галукъзавач. Вилик цѳун гургурар куз эгечѳава.

- Ингъе ви ажал! Вун чна гъа и цѳалди телефда! Ви чан куда гъа и ялавра! Гъазур хъухъ! – гъарайзава суд ийизвайбуру.

- Къуй! Къуй амай вири дуьнья сагъ амукърай! Зун телеф хъурай! Зун курай гъа и цѳун къене! Вич вичелай виликди физва Насрулагъ. Адан гъилер цѳун ялаврив агакъзава, абур куз эгечѳава.

- Гъа-гъа-гъа-а-а, - хъуьрезва суд ийизвайбур. Аки хъуьрезва хъи, Насрулагъан япариз мад маса са ванни

техкъведайвал, вилериз вич кузвай цѳун ялаварни тахкъвадайвал.

Насрулагъа анжах вичин гъилер кузвайди гъиссзава. Гъилерин кун куьтягъ жезвач. Ида Насрулагъав вилер ахъайиз тазва. Такѳанз-такѳанз, гужуналди. Ингъе адаз цѳун гургурар акуна. Абурун нур чкѳанвай мичѳивиле инсанрин къаралтуярни арадиз къвезва. Абурукай сад виликай винелди акъвазнава. Вуж ятѳа чир жезвач, амма вилер акѳурна Насрулагъаз килигзава ам. Яраб им вуж ятѳа? – суал гузва гъеле ахварин таъсирдик кумай Насрулагъа...

- Гъи-гъи-гъи, - вичиз таниш тир хъутруьнин сес жезва адан япариз.

Агъарза я. Амма адаз завай вуч кѳанзава? Вучиз ада зи кузвай гъилериз куьмекзавач?

Садлагъана Насрулагъан гъилер чпин ихтиярда гъат хъувуна. Абур алай чкайрилай къудгъуна, тади гъалда чинал, вири тѳарвилерин дарман тир пѳузаррал атана.

- Гъи-гъи-гъи, - хъуьрена мад Агъ-

арза. – Дадмиша жува кюр балугъри-кай.

Насрулагъ уях хъана. Шузаррихъ галукъбай адан гъилерни сагъзамай, амма абурухъбай чрай балугъдин ни къвезвай. Гадади мад сеферда ни члугван хъийиз акур Агъарзади къил къилел хтанвай адаз лагъана:

- Ви гъилерал эцигай балугъ, килиг, гъиниз акъатнатла. Мад захъ амач, - векъи сесиналди вичин хъел къалурна Агъарзади.

Насрулагъа чукъни авунач. Амцлун патав хъфизвай Агъарзадин далулиз килигиз ацукънавай. Элкъвена мичли тир. Цлун нурарик, ни вуч ийизватла, хъсандиз аквазвай. Яцлу руфун алайда Жейран лугъудайди галаз зурба таран яцлу тандихъ истиканар галукъарзавай. Къве касди гъарда са твал гъиле къуна чранвай балугърин дуван аквазвай.

Насрулагъаз садни кун тийиз вичин ялавар гъавада бадгъава тергзавай цлукайни, чардахдиз даях, ихъ-

тин инсанриз йиф акъуддай далда, хъанвай къуъзуъ таракайни, масадбуруз ибурун крар такун патал чилерал атанвай йифекайни хъел атана. Акъван хъел атана хъи, ам, туп хъиз, къудгъунна алай чкадила. Инихъ катна ам, анихъ катна ам. Ахпа къил туьквейвал мичливиллиз гъахъна. Кивачери чеб жигъирдал акъатайди гъиссна. Чидай жигъирдал, дуъз булахдал физвай. Кивачерик мадни звер акатна, абуру Насрулагъ вич дехънен Агъарзади вугай бутылкаяр цик кутун патал атай булахдал акъудна.

- ГъакI яни?! ГъакI яни?! – гъарайзава Насрулагъа. Ада, метлер чилиз яна, булахдик гъилер кутазва. – Ма къвез! Ма къвез!

Вичиз кландайвал сес акъудна хъиз эгечинавай гадади вичин гъилера гъат хъувур бутылкаяр сифте булахдин цел, ахпани клуфалай къаз агъа патал хъиз цикай хкатнавай кварквацI къванерал гъалчиз башламишна.

ШИИРРАЛ РИКІ АЛАЙ РУШ.

Раджабова Бикаханум Хив райондин Лакарин Хуьряй я. Ада 4 лагъай классда кӀелзава. Мукъва-кылийрал, халайрал, эмейрал гзаф рикӀ алай Бикаханум мукъвал-мукъвал Махачкаладиз мугъман жеда. РикӀ алаз «Кард» ва «Пази» журналар кӀелзавай Бикаханум чи редакциядиз мугъман хъана. И викиегъ, рикӀиз гзаф чими хъайи рушаз чна са шумуд суал гана:

- Бикаханум, адет яз журналдин редакциядиз са багъна авачиз касни къведач. Вуна чун квелди шадарда?

- Куьн рази жедатӀа заз чидач. Амма за регъуьз-кичӀез куь кылив са-къве шиир гъанвай.

- Лап хъсан, къала, чна кӀелда. Вуна Мусалай шиирар кхъизва?

- Шииррал гъамиша зи рикӀ алайди я. Адет яз, заз бегенмиш хъайи шиирар за хуралай чирда, гъвечӀи стхайриз вахариз кӀелда. Гила лагъайтӀа за жувани шиирар кхъиз башламишнава, чи классдин аялриз кӀелзава, школадин цлан газетдиз акъудзава.

- Шиирар кхъини ваз тарсар кӀелиз манийвал ийизвани?

- Ваъ, са кӀусни. Шиир рикӀиз атайла, заз мадни хъсан кӀелиз кӀан жезва. Зи къиметрал дахни, дидени, бадени, чӀехи бубани рази я. Пудар авач, вири къудар, вадар я.

- Муаллимар валай рази яни?

- Тир хъиз я заз. Гъар йисуз похвальный грамотаяр гузва, мукъвара «Космический КВН» тӀвар алай мярекатда иштирак авунай гъвечӀи классда кӀелзавай аялрин арада за сад лагъай чка къуна. Районда фейи акъажунрани 3 лагъай чкадиз лайхлу хъана.

- Ваз шаирвилин пеше хкъгъдай къастар авани?

- Шиирар кхъинал, шаиррал зи рикӀ ала, амма чӀехи бубади лагъайвал, зун акъалтӀай пеше хкъгъун патал гъеле гъвечӀи я.

- ЧӀехи бубади дуьз лугъузва, гъеле хъсандиз кӀела, шиирарни кхъихъ. Ви сифе камар бахтлубур, берекатлубур хъурай!

БАГЪРИ ВАТАН-ДАГЪУСТАН

Къуд патахъди вегъейла вил,
Лацу чарчел фена зи гъил.
Акатна гъиссерик тади
Кагъуявал тувуна ади,
Къхъизва за манидин цар,
Рикел алаз Ватандин твар.

Гуърчегвал дагъларин,
Тамарин, тарарин...
Ви гъар са булахди,
Мягъледи, утагъди
Чи руьгъдал гъизва чан,
Зи Ватан – Дагъустан.

Зун гъвечли са руш я,
Дуьнья заз каруш я.
Ватандик пай хъана,
Билбилдиз тай хъана,
Гъейран хъуй вири зал,
Къаст ава гъвечли заз.

Зул

Хъипи жезва тамни тар,
Алукъна зулун йикъар.
Къайдадиз хъана муьтлуьгъ,
Цавава дурнайрин циргъ.

Уъзуьагъ я багъманчи,
Къве гъил адан эчлева.
Тарар хилер залан тир
Къвазнава кваз гъачеяр.

Мектебдин рехъ шегъре я
Гъвечлидазни члехидаз.
Гарар авай бере я,
Бегенмиш туш къуьзуьдаз.

Мукъвал-мукъвал къвазва марф,
Цуьквериз я гъамамар.
Зулун гарар, зулун гаф,
Зулунбур я чамарар.

Обелизудини
Могъшев

СВАЖАМЖАМНИ ЯРГЪИРУШ
(МАХ)

(Әвен ала тай нулрайро ава)

ХВАЖАМЖАМ

Ша, са тІимил ял ягъин и булахдал,
Цайлапанни вичиз векъе къекъурай.
балкІандилай къезилдаказ хкадарда, къу-
жахда къуна руш авудда, векъедал бицІи япун-
жи әкІяда, балкІан са патахъди дугурна чеб
ацукъда

Галатна жед вунни яргъал рекъера,
Юргъунвилиз и земзем яд дарман я.
Цадай затІ гвач, за меквяй яд гуда ваз.
гъилер чухъуда, мекве цана рушаз яд гуда

ХВАЖАМЖАМ

яд хъвада, амма рушан гъилер ахъайдач
Пагъ, им яд туш, пияла я бендвилин,
Кужумнавай чиг цуькверин межеяр.
Ви гъилелай хъваз кІандай заз гъамиша
Муьгъуьббатдин цІай туьхуьриз рикІе зи.

рушан гъилериз теменар гуда, чинив агудда

Дуьа ийиз куьлягъ жеч зун къисметдиз,
Вун гайи заз, багъа савкъват, азизди.

ЯРГЪИРУШ

Зи хиялри гузвай даим сабур заз,
Вун атунихъ инанмиш яз рикІивай,
Югъди-йифди вун къведай рехъ гуьзетай...

Гададин чІарариз, чиниз туьмерда, гадади
вилер акъалда
Къаткук са кІус, къил эцига метІел зи,
Зи ашкъиди лайлай яда ширин ваз.

гада рушан метел кьил эцигна кьатки-
да. НуькIверин манийрихъ галаз, цин шир-
ширдихъ галаз руша яваш мани яда

Зи азизди, ваз ахварар ширин хьуй,
За чIараркай таж кьада ваз, серин хьуй.
Ширширдин сес япараваз булахдин
Ахвар ая ви кIанидан кьужахжа.
Килигналди тух жезвач ваз вилер зи,
Бахтлубур я вун кьужахдай гьилер зи.
И дуйньядал залай бахтлу вуж ава,
Зи ашкьидихъ мурк цIурурдай гуж ава.
Зи хиялра шумуд йис битмиш хьана,
Сирлу мурад, гила вун дигмиш хьана.
Чухсагьул ваз, берекатлу жумарт чил,
На кьурмишна муьгьуббатдин сувар чи.

къванцин кьулухъай ш-ш-шидин ван га-
лаз гумм акъатда, Чулават ва адан булуш-
кадин цен кьуна Иблис

ЧУЛАВАТ

Квез кIан хьанай алдатмишиз Чулават.

КичI гайила зи лайихсуз невейриз
АкI хьанай квез, зайиф жеда Чулават.
Анжах зи гаф вине жеда. Аквада!
Чулаватал чан алай къван береда,
Хважамжам, ваз кьисмет жедач Яргьи-
руш.

Лацувата талакъдай бягьс чIугвада.
Некягьналдай вичи абур эбеди.
Амма ви гаф пчIи хьана, Лацуват.
Гьамишалугъ ксана ви Хважамжам
Ажалдин яд хьвана ярдин гьилелай.

хьуьреда, Иблисдихъ галаз шадвилин
кьуьлда

ЯРГЬИРУШ

гададиз килигда, ам юзурда, амма ахва-
рай ават тавурла ишехьда

Я КафтIар, на заз вуч инад авуна?
Чулав муртад ягьун кьуна чинебан...
Кьурай гьилер, куьн заз хьана душма-
нар,
Ажалдин яд гана ярдиз гьилелай...

гададиз кинар ийиз ишеда, бирдан гар
акъатда, гарун ванцелди Лацуватни Жин-
жигар пайда жеда

ЛАЦУВАТ

Гьеле фад я шадвал авун,
Чулават.

Лугьуналди эсер авач эхир ваз.

Са дидеди ханай чун кьвед-
кьведхверар,

Амма икьван куыз такланда инса-
нар?

Аквадай гьал, кьведаз дар я дуйнья
чаз.

Яргъируш Лацуватан кьужахда
гьатла

ЯРГЪИРУШ

Агь, баде, заз эх тежедай дерт хьа-
на...

ЛАЦУВАТ

Сабурлу хьухь, зи мегърибан хтул,
вун,

Кьиле фидач Чулаватан гьаразар.

ЧУЛАВАТ

Мус хьайид я вавай завди акъажиз,
Чилин винел, цавун кланик зи суй-
гьуьр

Гьайбатлу я, члагьнакьа захь гьуь-
жетмир.

Чан кландатла, квахь, кьекъечI зи
виликай.

ЛАЦУВАТ

Эхирдалди килигин ви гьайбатдиз,
Буна чилин сесинихь яб акала.

Хважамжамдин кьулахдикай кфил
хкудда

И кфилди кьецI гуда ви кьуват-
диз.

кфил яда, Чулават кфилдин сеси-
налди кьвез- кьвез буш жеда.

ЖИНЖИГАР

уьфт галай гарун ванцелди «фу-фф-
ффф!» - ийиз Чулаватай элкьведа,
ахпа Иблисдин тум кьуна ялда, ярхар-
на чилелай галчурда.

Жанавурдин гуйгьуйнавай чакьал
хьиз

Гьикьван жеда Чулаватан тумуна?

Гила бесрай фендер вуна акъудай,
Тум атлуда, нагъвар твада хамуна!

ИБЛИС

Аман, къена! Чулават, са куьмек
це!

ЧУЛАВАТ

Заз ни гурай? Зазни куьмек це!

япара туплар туна метлерал акъваз-
да

Минет я, вах, на кфил акъварза,
Алмасди хъиз ада зи рикI атлузва,
Инсаф ая хайи вахаз са клус къван.
Элкъвезва зун даим къара булут-
диз,
Минет я ваз, а хци сес атлутIа.

ЛАЦУВАТ

Ваъ! Ваз чка къегъят хъанва чиле-
рал,

Ви чулаввал элкъуьй чулав булу-
триз.

Писвилин гел тамукъдайвал чиле-
рал,

Гъич рекIера амансузвал тежервал
Элкъуьгъ, элкъуьгъ даим чулав бу-
лутдиз,

Инжиклини тахъуй вакай инсанар.

Чулаватни Иблис гумм галахиз
катда, Жинжигару калтугда

ЯРГЪИРУШ

Азиз баде, на са чара жагъура:

За Хважамжам хкуд даим ахвар-
кай.

ЛАЦУВАТ

Вун секин хъухъ, зи мегърибан, исят-
да

За Хважамжам ахварикай хкудда.

Ви хъуькъверлай, къала, накъвар
кIватIин за,

Дава хъурай абур чандиз ви ярдин.

Рушан хъуькъверилай накъвад
стIалар кIватIна, гададин чиниз хъче-
да

Таб хъанани гайи гафар кIанидаз,

Зун туна вун гьиниз катда, азизди?

ярдин чинлай гьил латадиз туьмер-
да

Фад, уях хьухь бед ахваркай, минет
я...

ХВАЖАМЖАМ

вилер ачухда, ахварикай кватайда
хьиз ширин къачӀузарда

Гьикъван ширин ахвар тир ви къу-
жахда,
Уьмуьрлух икӀ ксанайтӀа мурад
тир...

ЯРГЬИРУШ

шадвилин накъвар михьиз

Эхь, дугьри я, вун уьмуьрлух ксу-
дай
Ялгъуз туна зун и экуь дуьньяда.
Амма инал куьмек хьана Лацуват,
Къутармишна вун ахваркай яргьал
тир.

ХВАЖАМЖАМ

къудгуна къарагьда, икъван гагьда
вичин къулухь акъвазнавай Лацуват
аквада, тешвиш яз, тажуб яз

Даим ахвар..? Къутармишна зун
куькай?

Ви гафарин акъазвач зун гъавур-
да...

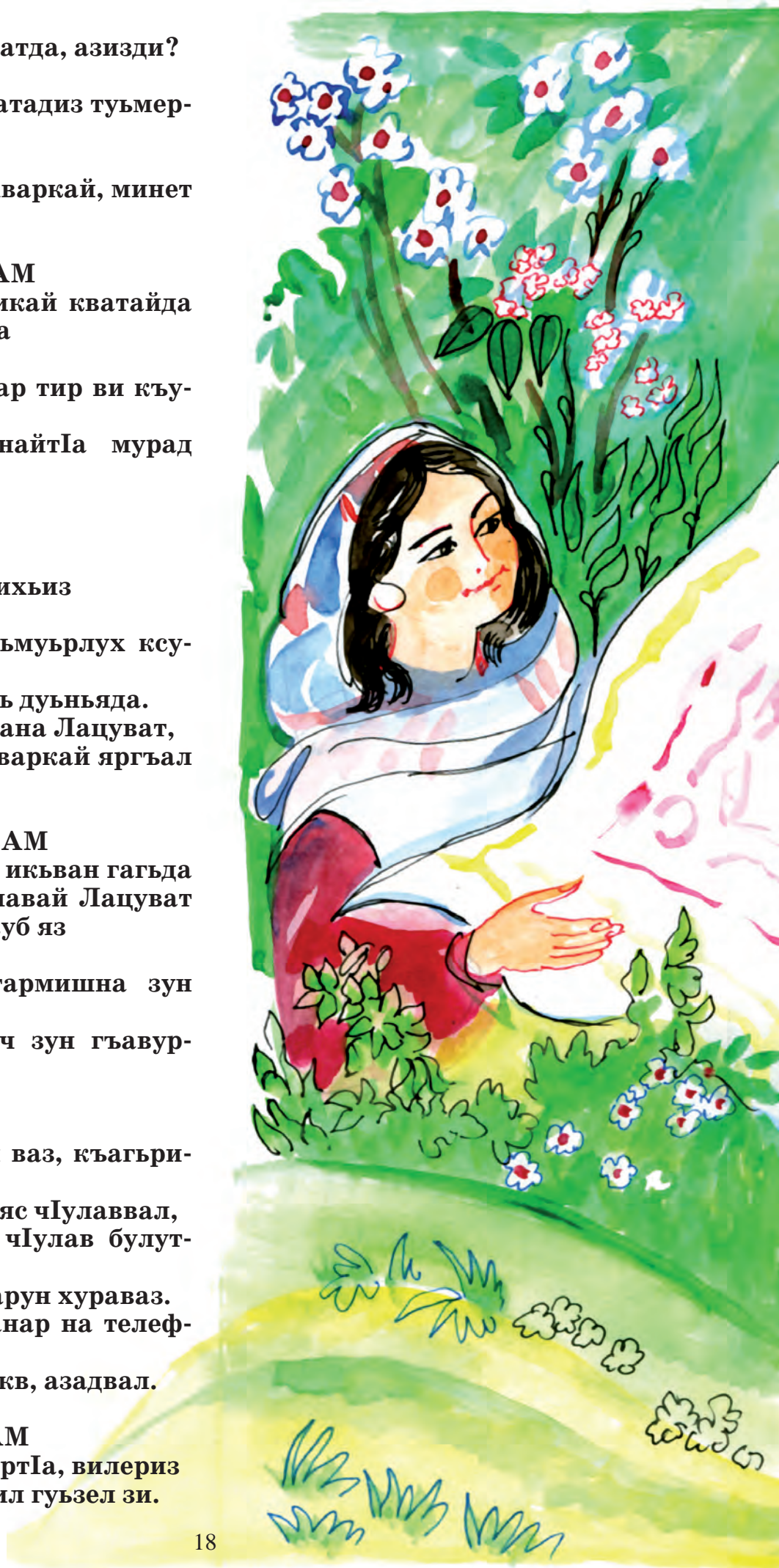
ЛАЦУВАТ

Я акьунни герек туш ваз, къагьри-
ман,
Экв акьурла цӀрана няс чӀулаввал,
Жедай зиян хьен я чӀулав булут-
дин.

Вири катна Жинжигарун хураваз.
Бед Гургусдин къушанар на телеф-
на,
Багьри чилиз хгана экв, азадвал.

ХВАЖАМЖАМ

Ви куьмекни хьаначиртӀа, вилериз
Ахквадачир я яр, я чил гуьзел зи.

ЛАЦУВАТ

Бейхабар я, аквадайвал, жегьилар
Къе мехъер я! Квел жемятдин вил
ала.

Тадиз ахлад, куь рехъ хъурай саламат,
Тур гарданда, ма свасвилин дубъуьра.

ЯРГЪИРУШ

Гъикъван иер баде ава, килиг, захъ.
Лацуватан гарданда гъатда, хъуькъвез
темен гуда

ХВАЖАМЖАМ

Шад хабардай чухсагъул ваз, Лацу-
ват.

Муштулхдай ма ваз лацу келегъа.

къулахдикай лацу келегъа хкудна,
ахъайна, Лацуватахъ галчукда

Чна къе ваз лугъузва чи мехъеркай.
Вири санал хъфида чун мехъерик,
Эй, Цайлапан, къе сейр бесрай къу-
рухра.

Нуран кIвале мехъерин межлис Шаг-
дагъ. Касэдеб, Лацуват, Жинжигар, Нур,
Чарчархалум, Хважамжам, Яргъируш.

Аялрчи

Ташче Келимаяр

Чинебан затIар

Акъваз тийиз япал суалар гузвай Мурадакай кияргъ хъанвай бадеди лугъузва:

- Зи япайкъудмир, Мурад.
- Ви япа вуч ава, баде?
- Вуч, вуч...иляс залай, я кас.

Бейкеф хъайи Мурад шехъиз ацукъна.

Дидеди хабар къазва:

- Вун куъз шезва, чан, вун ни бейкефна?
- Зун бадедиз такIан хъанва.
- Ву-у-у, на акI вучиз лугъузва, бала?
- ГъакI лугъуда. КIанзавайтIа бадеди

заз «илясни» лугъудачир, ва вичин япа захъай чинеба хуъзвай затIарни къалурдай.

Хъуътуъл руфун

Кал ацаз фейи дидеди кализ гъиляй фан кIусар гузва.

- Гумир, чан диде! – гъарайзава Мурада, вуна чун кални, некни авачиз тада.

- Ам вуч лагъай чIал я, чан хва?

- ГъикI вуч лагъай чIал я, къуълуьн фу тIурдаз ракъун руфун герек я, чи калин руфун хъуътуъл мум хътинди я. Чи каливай фу иливриз тахъайтIа вучрай?

- Хъурай, чан хва, мад сеферда за адаз мухан фу гуда, вун секин хъухъ.

Адетар чГурзава

- Баде, зун мад Фетлабурун кІвализ мугьмандиз фидач.

- Вучиз, я хва, куьн кІеви дустар туширни?

- Чун дустар я, баде, амма ФетІан диде-ди чи кЪени адетар чГурзава.

- ГьикІа гьа?

- Гьар зун фейила, ада заз «югь мичІи жезва, Мурад, кІвализ ахлад» лугьзува.

- Гьам пис кар яни?

- Эхь, баде, адетар квахъзава. Бес вуна лагьаначирни, пуд юкьуз атай мугьманди вичи лугьудалди вич вучиз атайди я, мус хьфирди я жузадай адет туш.

Пис жедани

- Зи айнаяр кЪала, Мурад, - лугьзува бадеди, - пенсияр гудай хала кЪезва.

- Баде, зазни са айнаяр кЪачу ман.

- Ви айнаяр куьз я, чан хтул, абур зун хьтин кьуьзубуруз герек затІар я.

- За абур, баде, вуна хьиз пенсияр гудай хала кЪедай арада апукІда, са пенсия зазни гайитІа чаз пис жедани кьван?

КІел тарай аватна

- Диде, диде, кІел тарай аватна.

- Ву-у, ам тараз гьикІ акьахна, чан хва?

- Тараз акьахдайла заз акунач, амма ада тарай аватайда хьиз гьарайзава.

ШАРЪАБУДИН ШАБАТОВ Зи Наима

Зи Наима век легь руш я,
Сад я авай бубадиз.
Буюрмишай кар тамамда,
Майдан гудач багънадиз.

Гъвечли кларни къулни расна
Рушаз члехи бубади.
Кал ацадай гъвечли бедре
Багъишнава дидеди.

Къуьнел лацу дасмал къада
Къапар-турар чухуьрла,
Баркаладиз лайих руш я,
Чка тадач къехуьнриз.

Гъар са карда вик легь я ам
Гуз дидедиз куьмекар.
Мектебдиз фин къаст я адан
Къачуз хъсан къиметар.

Жез чидани? Гишинвиллиз чара

Тичче

«Ксанва магъарадавай сев хъиз»
- лагъай келима кез виридаз чида.
Хъуьтлуьн са шумуд вацра галаз-
галаз севере вучиз ахварзаватла чи-
дани кез? Гзафбуруз чидач. Гер-
маниядин алимри са шумуд йисуз
ахтармишунар авуна, гуьзчивилер
тухвана. Къуд алуьна, гъаваяр
къана, там-тарни ичи хъайила, се-
вериз ва маса хейлин гъайванриз
недай суьрсет амуькзавач. Я инсан-
ри хъиз, къифери хъиз, хазари хъиз
хъуьтлуьн раж гъазурдай амални
абурухъ авач. Гъавияли 4-5 вацран
ахварар севериз гишинвилехъай
катдай рехъ, чара жезва. Аламатдин
кар ам я хьи, тинез, тахъваз хъайи
абур, са живи яхун хъайитлани,
азарлу жезвач. Гатфар алуьна,
таму либас дегитайла, абур накъ
ксана къе къарагъайбур хъиз къе-
цел экъечизава.

Къул хуьдай Аллагь Папаз къурбандар.

Дегь заманда Египетдин диндалди кІвалин берекат, къул хуьдай Аллагьдин тІвар Бастет яз хьана. Тажуб жедай кар ам тир хьи, а Бастетан кьил кацин кьил яз хьана. Бастет регьимлу хьурай, ада къулан цІай, берекат хуьрай лагьана, инсанди адаз кьетІен жуьредин къурбандар ийиз хьана. Хъсан жинсинин кацер хуьз, туьмерда тваз, ахпа абурун гарданар хаз. Бастет Аллагьдиз къурбанд ийиз хьана. ИкІ тирди ингилисрин тарихдин музей ахтармишайлани тестикъ хьана. Алимри кацерин скелетар рентгендин эквер ягъиз ахтармишна. Виридан гарданар гьа са чкадилаь, гьа са саягьда ханваз жагьана.

Гъавиляй, белки, чи чІехи бадейри лугьурвал, кацер чаз чап, вилерин кІаникай килигда. Абуру чал эхирдал къван ихтибар ийидач. Я кацер, кицІер, балкІанар хьиз инсандиз вафалуни жедач. Яни чал абуру юкъ ве гьизвач, я чна гъабурални.

Белки им дегь заманайрилай кумай кичІ я жеди, низ чида.

Шмуца - Муча?

Гагъ вилик, гагъ гуйгъуьна,
Аваз ви кам-камуна,
Вафалу дуст виринра...
Квахьда, квайла серинрик.

Гагъ сини я, гагъ мукал,
Экъечѣда цавун юкъвал.

Гагъ чулав я, гагъ лацу,
Ягъиз жедач ам пацув.
Гъяхьда чуьлда, рекъера,
Сугъулвал тваз рикѣра.

Эгъуьннава кѣвалин пѣипѣ,
Тѣквен кѣвал я, туш ам сикѣ.

Кѣасда ада атайла хъел,
Яман я.
Туьд чуькъвейла, гудай зегъер
Дарман я.

СОКОЛЕНОК

№ 5 \ 2013

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:
Правительство Республики Дагестан

Журнал зарегистрирован Федеральной службой по надзору в сфере связи и массовых коммуникаций.
Регистр. номер ПИ № ТУ5-0019 от 21 мая 2009 г.

Издается с октября 1980 г.

Главный редактор
М. Ахмедов

Редколлегия
Х. Хаметова (редактор)
А. Кардаш
А. Исмаилов
З. Кафланов
К. Акимов
Т. Зургалова (ответ. секретарь)

Худ. редактор З. Даганов
Тех. редактор Т. Лузина
Художник М. Муталибов
Художник обложки А. Качаев

Сдано в набор 21.08.2013 г.
Подписано в печать 12.10.2013 г.
Уч. изд.л. 4,02.
Ус. печ.л. 2,79.
Формат 60x84 1/8.
Тираж 689 экз.
Заказ № 394.

ГУП Республиканская газетно-журнальная типография
г. Махачкала, пр, Петра I, 61.

Государственное бюджетное учреждение Республики Дагестан «Редакция республиканских литературных журналов «Соколенок» и «Литературный Дагестан» 367025, г. Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Лезгинский язык.

Индексы: на год - 63338,
на полугодие - 73906.

**Гъурметлу гъвечи дустар!
Ингъе куьнмад са йисан члехи хьана.
Квехъ галаз зунни. Къе-пака, акваз-
такваз цийи. 2014-йисни алуьгда.
Гъа йисузни заз квехъ галаз камар ве-
гьин, чи дуствал мегъкемарун хуш я.
Виликамаз зун, яни «Кард» журнал
кхьин риклелай ракъурмир.
Куь дуствилел дамахзавай «Кард».**

